

An Investigation of the Management of Processes Related to Creativity Components among Primary School Students in the City of Halabja

Saman Jamal Mahmood ¹, Seyyed Jamal Barkhoda ², Nematollah Azizi ³

1- Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran

2- Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran

3- Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran

Article info	Abstract
Article type: Research Article Received: 2025/12/05 Accepted: 2026/05/11 pp: 64- 74 Keywords: Creativity, Management, Elementary Students, Halabja, Torrance Theory.	Objective: The primary objective of this study is to examine the management of creativity components (such as fluency, flexibility, originality, and elaboration) among primary school students in the city of Halabja. This objective is grounded in assessing creativity levels and proposing managerial strategies aimed at improving educational programs. Methodology: This fundamental research adopted a descriptive-analytical approach within a cross-sectional framework. The population comprised 2,000 students from grades one to six in Halabja during the 2020–2021 academic year. Employing cluster sampling guided by the Krejcie and Morgan table, a sample of 322 students was drawn (170 boys, 52.8%; 152 girls, 47.2%). Data collection utilized the Torrance Tests of Creative Thinking (Form A, pictorial version). Analysis was conducted via SPSS version 22. The Kolmogorov-Smirnov test revealed non-normal data distribution ($p = 0.001$), prompting the use of non-parametric equivalents, including Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis tests, for intergroup comparisons. Results: Mean scores for creativity components across the sample were satisfactory ($>70\%$), with fluency and flexibility exhibiting the highest values and originality and elaboration at moderate levels. Nonetheless, no significant differences emerged by gender ($p > 0.05$) or grade level ($p > 0.05$). Educational management's role in orchestrating creativity-focused initiatives positively influenced aggregate scores but requires further fortification. Conclusion: These results underscore the imperative for sustained and intensified creativity-centric programs throughout elementary schooling. School administrators must prioritize contextually attuned strategies, such as expanding collaborative workshops and innovation-driven projects, to cultivate enduring creativity gains. Such measures promise to elevate educational standards in Iraq's Kurdistan Region while laying the foundation for subsequent investigations.

Citation: Jamal Mahmood, S., Barkhoda, S. J., & Azizi, N. (2026). An Investigation of the Management of Processes Related to Creativity Components among Primary School Students in the City of Halabja. *Journal of New Approaches in Educational Management*, 1(4), 64-74.

© The Author(s).

Publisher: Urmia University.

DOI: <https://doi.org/10.30466/ntea.2026.56839.1033>

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.30606810.1404.1.4.5.5>

بررسی مدیریت روند مؤلفه‌های خلاقیت دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه

سامان جمال محمود^۱، سید جمال بارخدا^۲، نعمت‌الله عزیزی^۳

- ۱- گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.
- ۲- گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.
- ۳- گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
هدف: هدف اصلی پژوهش، بررسی مدیریت روند مؤلفه‌های خلاقیت (مانند روانی، انعطاف‌پذیری، اصالت و بسط تفصیلی) در دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر حلبچه است. این هدف بر پایه شناسایی سطوح خلاقیت و پیشنهاد راهکارهای مدیریتی برای بهبود برنامه‌های آموزشی تدوین شده است. روش تحقیق: پژوهش از نوع بنیادی با رویکرد توصیفی-تحلیلی و طرح مقطعی اجرا شد. جامعه آماری شامل دو هزار دانش‌آموز پایه‌های اول تا ششم شهر حلبچه در سال تحصیلی ۲۰۲۰-۲۰۲۱ بود. با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و بر اساس جدول کرجسی و مورگان، نمونه‌ای متشکل از ۳۲۲ دانش‌آموز (۱۷۰ پسر معادل ۵۲٫۸ درصد و ۱۵۲ دختر معادل ۴۷٫۲ درصد) انتخاب گردید. داده‌ها با پرسشنامه خلاقیت تورنس (فرم تصویری الف) جمع‌آوری شد. برای تحلیل، از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ استفاده گردید. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها اعمال شد که نتایج آن معنادار ($p=0.001$) (بود و توزیع نرمال را رد کرد؛ بنابراین، از آزمون‌های ناپارامتریک معادل (مانند من-ویتنی و کروسکال-والیس) برای مقایسه‌ها بهره گرفته شد. یافته‌ها: میانگین نمرات مؤلفه‌های خلاقیت در کل نمونه در سطح مطلوب (بالای ۷۰ درصد) قرار داشت. روانی و انعطاف‌پذیری بالاترین میانگین را نشان دادند، درحالی‌که اصالت و بسط تفصیلی سطوح متوسط داشتند. باین‌حال، تفاوت معناداری بین جنسیت‌ها ($p>0.05$) یا مقاطع تحصیلی مختلف ($p>0.05$) مشاهده نشد. نقش مدیریت در برنامه‌ریزی فعالیت‌های خلاقیت‌محور، به‌طور غیرمستقیم بر سطوح کلی مؤثر بود، اما نیاز به تقویت داشت. نتیجه‌گیری: یافته‌ها بر لزوم تداوم و تقویت برنامه‌های آموزشی خلاقیت‌محور در تمام پایه‌های ابتدایی تأکید دارد. مدیران آموزشی باید با تمرکز بر بسترهای فرهنگی-اجتماعی محلی، فعالیت‌های عملی مانند کارگاه‌های گروهی و پروژه‌های نوآورانه را افزایش دهند تا سطوح خلاقیت پایدارتر شود. این رویکرد می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش در اقلیم کردستان عراق کمک کند و زمینه‌ای برای پژوهش‌های آتی فراهم آورد.	نوع مقاله: مقاله پژوهشی دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۱۴ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۲۱ صص: ۶۴-۷۴ واژگان کلیدی: حلبچه، خلاقیت، دانش‌آموزان ابتدایی، مدیریت، نظریه تورنس.

استناد: جمال محمود، سامان؛ بارخدا، سید جمال؛ و عزیزی، نعمت‌الله. (۱۴۰۴). بررسی مدیریت روند مؤلفه‌های خلاقیت دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه. نشریه رویکردهای نوین در مدیریت آموزشی، ۱(۴)، ۶۴-۷۴.

ناشر: دانشگاه ارومیه.

DOI: <https://doi.org/10.30466/ntea.2026.56839.1033>

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.30606810.1404.1.4.5.5>

مقدمه

خلاقیت در دهه‌های اخیر به یکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌های رشد انسانی و آموزشی تبدیل شده و بسیاری از اندیشمندان آن را سرچشمه نوآوری، تحول و بقا در جوامع دانسته‌اند. پژوهشگران علوم تربیتی و روان‌شناسی معتقدند که خلاقیت زیربنای تمامی پیشرفت‌های بشری است و در شکل‌گیری تمدن‌ها و فناوری‌های نو، نقشی تعیین‌کننده دارد (رکنی فرد و همکاران، ۱۳۹۵). خلاقیت به‌عنوان توانایی تولید ایده‌های نو، حل مسائل پیچیده و شکستن الگوهای عادی، در دوره کودکی بیش از هر زمان دیگری شکوفا می‌شود، زیرا ساختارهای شناختی، هیجانی و اجتماعی کودک در این دوره در حال شکل‌گیری است (سیمونتون^۱، ۱۹۸۵). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که دوره کودکی، به‌ویژه فاصله سنی ۲ تا ۱۰ سالگی، دوره اوج رشد مؤلفه‌های خلاقیت، از جمله سیالی، ابتکار، انعطاف‌پذیری و بسط است. این دوره زمانی است که کودکان تجربه‌های متنوع محیطی، تعاملات اجتماعی و آموزش‌های ساختاریافته را در مدرسه دریافت می‌کنند. در چنین شرایطی، کیفیت مدیریت مدرسه، شیوه‌های یاددهی-یادگیری، و فرصت‌های یادگیری خلاقانه نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه مهارت‌های خلاقیت دارند. کودکان دوره ابتدایی از حساس‌ترین گروه‌های سنی هستند که بنیادهای شناختی، هیجانی و اجتماعی آنان در حال شکل‌گیری است. خلاقیت در این دوره نقش اساسی در رشد ذهنی، حل مسئله، سازگاری اجتماعی و موفقیت تحصیلی آینده آنان دارد. با توجه به اینکه مؤلفه‌های خلاقیت - شامل سیالی، ابتکار، انعطاف‌پذیری و بسط - در دوره ابتدایی بیشترین سرعت رشد را تجربه می‌کنند، بررسی روند تحولی آن‌ها در این سنین ضرورت ویژه‌ای دارد. با وجود اهمیت موضوع، بررسی پژوهش‌ها نشان می‌دهد که در ادبیات داخلی پژوهش‌های اندکی به مطالعه «روند تحولی» خلاقیت پرداخته‌اند و بیشتر پژوهش‌ها تنها به آموزش خلاقیت یا سنجش آن در یک مقطع زمانی محدود شده‌اند. همچنین بررسی هم‌زمان مؤلفه‌های چهارگانه خلاقیت و تحلیل تغییرات آن به تفکیک متغیرهای جمعیت‌شناختی (سن، پایه تحصیلی، جنسیت و ...) کمتر انجام شده است. از سوی دیگر، نقش مدیریت مدرسه در هدایت و تقویت این روند تحولی نیز کمتر مورد مطالعه قرار گرفته است. بنابراین مسئله اصلی پژوهش این است که: روند تحولی مؤلفه‌های خلاقیت دانش‌آموزان دوره ابتدایی چگونه است و مدیریت چه نقشی در تقویت این روند دارد؟ تغییرات سریع فناوری و اجتماعی در جهان امروز، ضرورت تربیت نسلی خلاق و کارآمد را بیش‌ازپیش آشکار کرده است. پژوهشگران معتقدند که خلاقیت بنیان نوآوری، خودکفایی و پیشرفت جوامع است (افروز، ۱۳۷۲؛ حسینی، ۱۳۷۸). در چنین شرایطی، شناخت دقیق روند رشد خلاقیت در کودکان و عوامل مؤثر بر آن می‌تواند به طراحی برنامه‌های آموزشی، مداخلات مدرسه‌ای و مدیریت یادگیری مؤثر کمک کند. علاوه بر این، افزایش آگاهی مدیران و معلمان از چگونگی تحول مؤلفه‌های خلاقیت می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در پرورش این توانایی داشته باشد. این پژوهش با هدف بررسی روند تحولی مؤلفه‌های خلاقیت دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه (در اقلیم کردستان عراق) و نقش مدیریت در توسعه آن طراحی گردیده است. فرضیات اصلی پژوهش عبارت‌اند از:

- بررسی وضعیت مؤلفه سیالی در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد.
- بررسی وضعیت مؤلفه ابتکار در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد.
- بررسی وضعیت مؤلفه انعطاف‌پذیری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد.
- بررسی وضعیت مؤلفه بسط در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد.
- بررسی وضعیت خلاقیت بر اساس متغیرهای جمعیت‌شناختی متفاوت است.
- بررسی وضعیت تحولی مؤلفه‌های خلاقیت تفاوتی وجود ندارد.

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

در ادبیات نظری، خلاقیت از جنبه‌های مختلف مورد مطالعه قرار گرفته است. از دیدگاه شناختی، خلاقیت فرآیندی ذهنی است که به تولید پاسخ‌های متنوع، ابتکاری، انعطاف‌پذیر و بسط‌یافته منجر می‌شود (تورنس^۲، ۱۹۶۶). دیدگاه‌های تحول‌نگر نیز خلاقیت را پدیده‌ای پویا و وابسته به رشد تدریجی توانایی‌های ذهنی می‌دانند؛ به‌گونه‌ای که مؤلفه‌های آن در سال‌های ابتدایی زندگی به‌طور

قابل ملاحظه‌ای رشد می‌کنند (کریپنر^۱، ۱۹۹۰). افزون بر این، برخی نظریه‌پردازان مانند اسمیت و کارلسون^۲ (۱۹۸۵) بر نقش «گسستن از تفکر عادی» در ظهور خلاقیت تأکید کرده‌اند. چارچوب نظری پژوهش بر پایه **نظریه رشد شناختی برونر**^۳ استوار است. برونر رشد شناختی را حاصل سه مرحله بازنمایی حرکتی، تصویری و نمادی می‌داند و معتقد است که یادگیری زمانی مؤثر است که کودک فعالانه با محیط تعامل کند و فرصت اکتشاف داشته باشد. از آنجا که خلاقیت نیز در بستر تحول نمادپردازی و بازنمایی ذهنی شکل می‌گیرد، هرگونه تغییر در مؤلفه‌های خلاقیت به تحول شناختی و کیفیت تجارب آموزشی وابسته است. بررسی پژوهش‌های صورت گرفته در این زمینه توسط افشارکهن و عصاره (۱۳۹۰) نشان داد که آموزش خلاقیت به معلمان موجب افزایش خلاقیت دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی می‌شود. همچنین درستیان و میرزاخانی (۱۳۹۱) گزارش کردند که آموزش گروهی مادران مبتنی بر تحلیل رفتار متقابل به بهبود مؤلفه‌های خلاقیت در کودکان کمک می‌کند. میری احمدی و همکاران (۱۳۹۶) نیز در پژوهش خود روند خلاقیت در کودکان را تحول‌پذیر دانسته و نشان دادند که مؤلفه «بسط» بیشترین تغییرپذیری را دارد. پژوهش‌های خارجی نیز می‌توان به پژوهش دورون^۴ (۲۰۱۷) که نشان داد برنامه‌های مداخله‌ای ویژه رشد خلاقیت موجب افزایش معنادار تفکر واگرا در کودکان می‌شود. همچنین لوئیز^۵ (۲۰۱۸) که گزارش کرد مشارکت فعال معلم در بازی‌های نمایشی کودکان موجب تقویت نقش‌آفرینی ذهنی و افزایش خلاقیت می‌شود، اشاره کرد.

مواد و روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف بنیادی و از نظر ماهیت، کمی و توصیفی-تحولی به صورت طرح مقطعی انجام گرفته است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دوره‌ی ابتدایی شهر حلبچه در سال ۲۰۲۱-۲۰۲۰ به تعداد ۲۰۰۰ نفر می‌باشد. روش نمونه‌گیری در این پژوهش غیر احتمالی و به صورت خوشه‌ای بوده است؛ به طوری که از بین دانش‌آموزان به نسبت پایه‌ی تحصیلی، جنسیت و سایر عوامل جمعیت شناختی طبق جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) به تعداد ۳۲۲ نفر نمونه‌ی موردنظر انتخاب گردیده است. ضمناً با استفاده از این روش نمونه‌گیری تلاش گردیده نمونه‌ی موردنظر از همه خوشه‌ها بوده و تا حد ممکن معرف جامعه باشد.

پرسشنامه سنجش خلاقیت تورنس

پرسشنامه‌ی مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه خلاقیت تورنس بوده است که شامل ۶۰ سؤال سه گزینه‌ای استاندارد می‌باشد. در پژوهش حاضر روایی محتوایی پرسشنامه با بهره‌گیری از نظر متخصصان تأیید شد و پایایی سؤالات هم با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ ۰/۸۳ محاسبه گردیده است. بر اساس گزارش‌های هنجاریابی، ضرایب پایایی زیرمقیاس‌ها عموماً در دامنه ۰/۶۰ تا ۰/۸۵ و پایایی کل مقیاس حدود ۰/۷۰ تا ۰/۹۰ گزارش شده است که بیانگر ثبات سنجی مطلوب ابزار می‌باشد. تورنس (۱۹۷۹) خلاقیت را متشکل از چهار مؤلفه می‌داند: سیالی در تولید ایده‌های فراوان، انعطاف‌پذیری در تغییر جهت فکری، ابتکار در ارائه ایده‌های نو و بدیع و بسط در توجه به جزئیات ایده؛ مؤلفه‌هایی که هر یک نقشی اساسی در شکل‌گیری خلاقیت دارند (صالحی و همکاران، ۱۳۹۹).

نمره‌گذاری و نحوه امتیاز و تفسیر آزمون خلاقیت تورنس

نمره‌گذاری پرسشنامه به صورت جمع نمرات چهار خرده‌مقیاس انجام می‌شود و نشانگر سطح کلی خلاقیت فرد است برای دستیابی به نتیجه در پاسخنامه آزمون باید به ازای هر پاسخ به (الف) صفر امتیاز پاسخ به (ب) یک امتیاز و پاسخ به (ج) دو امتیاز داده شود که نتیجه آن به صورت خلاقیت بسیار زیاد با امتیاز ۱۰۰ الی ۱۲۰، خلاقیت زیاد ۸۵ الی ۱۰۰، خلاقیت متوسط ۷۵ الی ۸۵ خلاقیت کم ۵۰ الی ۷۵ و خلاقیت بسیار کم امتیازات کمتر از ۵۰ ثبت می‌گردد.

1 Krippner
2 Smith & Carlsson
3 Bruner
4 Doron
5 Luiz Cooperatives

روش اجرا: با مراجعه به واحد حقوقی آموزش و پرورش شهر حلبچه و پیگیری‌ها لازم حقوقی جهت انجام پژوهش در میان مدارس ابتدایی این شهر، پرسشنامه خلاقیت در بین گروه هدف توزیع گردید (پیش از آغاز پاسخ به پرسش‌ها در راستای رعایت اخلاق پژوهش و به جهت تأمین اطمینان دانش‌آموزان از محرمانه بودن پاسخ‌ها توضیحات لازم ارائه شد).

بحث و ارائه یافته‌ها

در این بخش نخست، با استفاده از جداول، ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان توصیف می‌شود و در بخش دوم، فرضیه‌های پژوهش با بهره‌گیری از آزمون‌های آماری موردبررسی قرار می‌گیرند.

توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه‌های پژوهش

جدول ۱- توصیف جنسیت نمونه‌های پژوهش

درصد	تعداد	آماره متغیر	جنسیت
۵۲/۸	۱۷۰	پسر	
۴۷/۲	۱۵۲	دختر	
۱۰۰	۳۲۲	مجموع	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

نتایج جدول ۱، نشان می‌دهد از مجموع ۳۲۲ نمونه تحت بررسی ۱۷۰ نفر (۵۲/۸ درصد) پسر و ۱۵۲ نفر (۴۷/۲ درصد) هم دختر هستند.

جدول ۲- توصیف پایه تحصیلی نمونه‌های پژوهش

درصد	تعداد	آماره متغیر	پایه تحصیلی
۲۱/۴	۶۹	پایه اول	
۲۳/۰	۷۴	پایه دوم	
۱۹/۶	۶۳	پایه سوم	
۱۷/۷	۵۷	پایه چهارم	
۱۸/۳	۵۹	پایه پنجم	
۱۰۰	۳۲۲	مجموع	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

نتایج جدول ۲، نشان می‌دهد از مجموع ۳۲۲ نمونه تحت بررسی ۶۹ نفر (۲۱/۴ درصد) متعلق به پایه اول، ۷۴ نفر (۲۳ درصد) متعلق به پایه دوم، ۶۳ نفر (۱۹/۶ درصد) متعلق به پایه سوم، ۵۷ نفر (۱۷/۷ درصد) متعلق به پایه چهارم و ۵۹ نفر (۱۸/۳ درصد) هم متعلق به پایه پنجم هستند.

تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش

برای بررسی نرمال بودن داده‌های پژوهش، از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت سنجش میزان انحراف داده‌ها از توزیع نرمال استفاده شده است.

جدول ۳- آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن متغیر خلاقیت

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	Z کولموگروف اسمیرنوف	سطح معناداری
خلاقیت	۲/۶۶۳۸	۰/۰۷۶۶	۰/۰۶۹	۰/۰۰۱

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

همان گونه که در جدول بالا مشاهده می گردد آزمون کولموگروف اسمیرنوف برای نمره خلاقیت معنادار است ($p=0.001$) و بنابراین خلاقیت دارای توزیع نرمالی نیست و نمی توان از آزمون های پارامتریک برای آن استفاده کرد. بر این اساس محقق از آزمون های ناپارامتریک معادل استفاده خواهد شد.

فرضیه (۱): روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه سیالی در دانش آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد.

جدول ۳- آماره روند تحولی بر اساس مؤلفه سیالی

سیالی	تعداد	میانگین	میانگین نظری
	۳۲۲	۲/۶۳۰۲	۲

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

جدول ۴- نتایج آزمون خی دو وضعیت روند تحولی بر اساس مؤلفه سیالی

متغیر	ارزش آزمون			فاصله اطمینان با ۹۵ درصد اختلاف	
سیالی	خی دو	df	سطح معنی داری (دو دانه)	حد پایین	حد بالا
	۲۵۸/۲۹۸	۱۲	۰/۰۰۰	۲/۱۳	۲/۹۳

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

در جدول ۴ مقدار و میزان آزمون خی دو (۲۵۸/۲۹۸) بیانگر آن است که با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۵ اختلاف آماری معنی داری میان دو میانگین حقیقی و فرض شده وجود دارد. همچنین، بر طبق نتایج جدول ۴ مقدار میانگین واقعی (۲/۶۳۰۲) از مقدار میانگین مفروض بالاتر است؛ بنابراین نتیجه می توان گفت فرض صفر پژوهش رد شده و در مقابل، فرض پژوهش مبنی بر این که روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه سیالی در دانش آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد مورد پذیرش قرار می گیرد.

فرضیه (۲): روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه ابتکاری در دانش آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد.

جدول ۵- آماره روند تحولی بر اساس مؤلفه ابتکار

ابتکار	تعداد	میانگین	میانگین نظری
	۳۲۲	۲/۶۶۵۴	۲

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

جدول ۶- نتایج آزمون خی دو وضعیت روند تحولی بر اساس مؤلفه ابتکار

متغیر	ارزش آزمون			فاصله اطمینان با ۹۵ درصد اختلاف	
ابتکار	خی دو	df	سطح معنی داری (دو دانه)	حد پایین	حد بالا
	۱۹۵/۶۹۵	۱۲	۰/۰۰۰	۱۶/۴۵۰	۲/۲۰

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

در جدول ۶ مقدار و میزان آزمون خی دو (۱۹۵/۶۹۵) بیانگر آن است که با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچک تر از ۰/۰۵ اختلاف آماری معنی داری میان دو میانگین حقیقی و فرض شده وجود دارد. همچنین، بر طبق نتایج جدول ۶ مقدار میانگین واقعی (۲/۶۶۵۴) از مقدار میانگین مفروض بالاتر است؛ بنابراین نتیجه می توان گفت فرض صفر پژوهش رد شده و در مقابل، فرض پژوهش مبنی بر این که روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه ابتکار در دانش آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد مورد پذیرش قرار می گیرد.

فرضیه (۳): روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه بسط در دانش آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد.

جدول ۷- آماره روند تحولی بر اساس مؤلفه بسط

بسط	تعداد	میانگین	میانگین نظری
	۳۲۲	۲/۶۹۶۳	۲

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

جدول ۸- نتایج آزمون خی دو وضعیت روند تحولی بر اساس مؤلفه بسط

متغیر		ارزش آزمون				فاصله اطمینان با ۹۵ درصد اختلاف	
بسط	خی دو	df	سطح معنی داری (دو دامنه)	انحراف معیار	حد پایین	حد بالا	
	۳۳۲/۰۳۷	۱۲	۰/۰۰۰	۰/۲۱۰۷۴	۲/۰۰	۳/۰۰	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

در جدول ۸ مقدار و میزان آزمون خی دو (۳۳۲/۰۳۷) بیانگر آن است که با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ اختلاف آماری معنی‌داری میان دو میانگین حقیقی و فرض شده وجود دارد. همچنین، بر طبق نتایج جدول ۸ مقدار میانگین واقعی (۲/۶۹۶۳) از مقدار میانگین مفروض بالاتر است؛ بنابراین نتیجه می‌توان گفت فرض صفر پژوهش رد شده و در مقابل، فرض پژوهش مبنی بر این‌که روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه ابتکار در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد موردپذیرش قرار می‌گیرد.

فرضیه (۴): روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه انعطاف‌پذیری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد.

جدول ۹- آماره روند تحولی بر اساس مؤلفه انعطاف‌پذیری

انعطاف‌پذیری	تعداد	میانگین	میانگین نظری
	۳۲۲	۲/۶۶۳۹	۲

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

جدول ۱۰- نتایج آزمون خی دو وضعیت روند تحولی بر اساس مؤلفه انعطاف‌پذیری

عنوان متغیر		ارزش آزمون				فاصله اطمینان با ۹۵ درصد اختلاف
انعطاف پذیری	خی دو	df	سطح معنی داری (دو دامنه)	انحراف معیار	حد پایین	حد بالا
	۲۰۸/۰۱۲	۱۲	۰/۰۰۰	۰/۱۵۳۰۱	۲/۰۷	۳,۰۰

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

در جدول ۱۰ مقدار و میزان آزمون خی دو (۲۰۸/۰۱۲) بیانگر آن است که با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچک‌تر از ۰/۰۵ اختلاف آماری معنی‌داری میان دو میانگین حقیقی و فرض شده وجود دارد. همچنین، بر طبق نتایج جدول ۱۰ مقدار میانگین واقعی (۲/۶۶۳۸) از مقدار میانگین مفروض بالاتر است؛ بنابراین نتیجه می‌توان گفت فرض صفر پژوهش رد شده و در مقابل، فرض پژوهش مبنی بر این‌که روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه انعطاف‌پذیری در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد موردپذیرش قرار می‌گیرد.

فرضیه (۵): روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه خلاقیت در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد.

جدول ۱۱- آماره روند تحولی بر اساس مؤلفه خلاقیت

خلاقیت	تعداد	میانگین	میانگین نظری
	۳۲۲	۲/۶۶۳۸	۲

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

جدول ۱۲- نتایج آزمون خی دو وضعیت روند تحولی بر اساس مؤلفه خلاقیت

عنوان متغیر		ارزش آزمون				فاصله اطمینان با ۹۵ درصد اختلاف	
خلاقیت	خی دو	df	داری (دو دامنه) سطح معنی	انحراف معیار	حد پایین	حد بالا	
	۳۳۲/۲۱۷	۶۹	۰/۰۰۰	۰/۱۰۷۶۶	۱/۹۷	۲/۹۲	

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

در جدول ۱۲ مقدار و میزان آزمون خی دو (۲۰۸/۰۱۲) بیانگر آن است که با اطمینان ۰/۹۵ و سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۵ اختلاف آماری معنی داری میان دو میانگین حقیقی و فرض شده وجود دارد. همچنین، بر طبق نتایج جدول ۱۲ مقدار میانگین واقعی (۲/۶۶۳۸) از مقدار میانگین مفروض بالاتر است؛ بنابراین نتیجه می توان گفت فرض صفر پژوهش رد شده و در مقابل، فرض پژوهش مبنی بر این که روند تحولی خلاقیت بر اساس مؤلفه خلاقیت در دانش آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه وضعیت مطلوبی دارد مورد پذیرش قرار می گیرد.

فرضیه (۵): روند تحولی مؤلفه های خلاقیت بر اساس متغیرهای جمعیت شناختی پژوهش چه تفاوتی باهم دارند؟

جدول ۱۳- تفاوت روند تحولی خلاقیت برحسب جنسیت

جنسیت	تعداد نمونه	میانگین گروه ها	درجه آزادی	شاخص کای اسکور	سطح معنی داری
مرد	۱۷۰	۱۶۴/۸۰	۱		
زن	۱۵۲	۱۵۷/۸۱	۱		
مقدار کل	۳۲۲		۳۳۱	۰/۴۵۲	۰/۵۰۱

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

با توجه به نتایج جدول ۱۳ و آزمون تحلیل کروسکال-والیس، سطح معناداری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵ می باشد، بدین معنا که با ۹۵٪ اطمینان می توان گفت روند تحولی خلاقیت در دانش آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه بر اساس جنسیت تفاوت معنی داری ندارد. در نتیجه در این رابطه فرض پژوهش رد و فرض صفر پذیرفته می شود.

جدول ۱۴- تفاوت روند تحولی خلاقیت برحسب پایه

پایه تحصیلی	تعداد نمونه	میانگین گروه ها	درجه آزادی	شاخص کای اسکور	سطح معنی داری
اول	۶۹	۱۷۴/۴۱	۴		
دوم	۷۴	۱۵۰/۲۴	۴		
سوم	۶۳	۱۵۳/۸۷	۴		
چهارم	۵۷	۱۶۲/۳۶	۴		
پنجم	۵۹	۱۶۷/۸۵	۴		
مقدار کل	۳۲۲	۶/۱۴۳	۳۲۸	۳/۱۱۷	۰/۵۳۸

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

با توجه به نتایج جدول ۱۴ و آزمون تحلیل کروسکال-والیس، سطح معناداری به دست آمده بیشتر از ۰/۰۵ می باشد، بدین معنا که با ۹۵٪ اطمینان می توان گفت روند تحولی خلاقیت در دانش آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه بر اساس پایه تحصیلی تفاوت معنی داری ندارد. در نتیجه در این رابطه فرض پژوهش رد و فرض صفر پذیرفته می شود.

جدول ۱۵- تفاوت روند تحولی خلاقیت برحسب سن

پایه تحصیلی	تعداد نمونه	میانگین گروه ها	درجه آزادی	سطح معنی داری
شش ساله ها	۶۹	۱۷۳/۳۶	۴	۰/۳۳۴
هفت ساله ها	۷۴	۱۴۷/۳۱	۴	۰/۳۴۲
هشت ساله ها	۶۳	۱۵۱/۷۶	۴	۰/۲۱۲
نه ساله ها	۵۷	۱۶۰/۴۱	۴	۰/۱۲۳
ده ساله ها	۵۹	۱۶۵/۴۶	۴	۰/۲۱۸
مقدار کل	۳۲۲	۲۱/۱۳۴	۳۲۸	۰/۴۷۳

(منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۴)

با توجه به نتایج جدول ۱۵ و آزمون تحلیل کروسکال-والیس، سطح معناداری به‌دست‌آمده بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بدین معنا که با ۹۵٪ اطمینان می‌توان گفت روند تحولی خلاقیت در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه بر اساس سن دانش‌آموزان تفاوت معنی‌داری ندارد. در نتیجه در این رابطه فرض پژوهش رد و فرض صفر پذیرفته می‌شود. فرضیه (۶): رتبه‌بندی خلاقیت در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه دارای تفاوت معنی‌داری است.

جدول ۱۶- آزمون فریدمن جهت اولویت‌بندی

ردیف	عامل	میانگین رتبه	مرتبه
۱	بسط	۲/۸۱	اول
۲	ابتکار	۲/۵۲	دوم
۳	انعطاف‌پذیری	۲/۴۸	سوم
۴	سیالی	۲/۱۹	چهارم

مقدار خی دو ۴۰/۱۸۰، درجه آزادی ۳، سطح معنی‌داری: Sig. = ۰/۰۰۰ (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴)

جدول شماره ۱۶، اولویت‌بندی مؤلفه‌های خلاقیت را در بین دانش‌آموزان نشان می‌دهد که این عوامل نسبت به هم دارای اختلاف معنی‌داری می‌باشند. طبق نتایج به‌دست‌آمده در متغیر خلاقیت سازمانی، مؤلفه‌ی بسط، رتبه اول و مؤلفه‌ی سیالی رتبه آخر را دارا می‌باشند.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

نتایج پژوهش نشان داد که میانگین مؤلفه‌های چهارگانه خلاقیت — شامل سیالی، ابتکار، انعطاف‌پذیری و بسط — در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر حلبچه در سطح مطلوب قرار دارد و روند تحولی این مؤلفه‌ها از وضعیت قابل‌قبولی برخوردار است. بررسی داده‌ها حاکی از آن بود که میانگین هر یک از مؤلفه‌های خلاقیت به‌طور معناداری بالاتر از میانگین مفروض قرار دارد؛ امری که نشان می‌دهد دانش‌آموزان در سال‌های ابتدایی تحصیل از ظرفیت مناسبی برای رشد تفکر واگرا و بروز رفتارهای خلاق برخوردارند. این یافته با نتایج پژوهش‌های نجف (۲۰۱۵)، باقرزاده و همکاران (۱۳۹۴)، چنگ (۲۰۰۹) و موزلیوس (۲۰۱۶) همسو است و بیانگر آن است که استفاده از فعالیت‌های آموزشی فعال، ایجاد فضای باز در کلاس درس و فراهم‌کردن فرصت برای بیان ایده‌ها می‌تواند نقش مهمی در تقویت مؤلفه‌های خلاقیت داشته باشد. همچنین، تحلیل داده‌ها نشان داد که خلاقیت دانش‌آموزان بر اساس جنسیت، پایه تحصیلی و سن تفاوت معناداری ندارد. این نتیجه با مطالعات محسن روشنیان (۱۳۹۹)، آمابیل (۲۰۱۰) و فیشر (۲۰۱۶) همخوانی دارد و می‌تواند نشانه‌ای از آن باشد که دانش‌آموزان در محیط‌های یادگیری نسبتاً مشابهی قرار دارند و فرصت‌های آموزشی تقریباً به‌صورت برابر برای همه گروه‌ها فراهم‌شده است. بررسی رتبه‌بندی مؤلفه‌های خلاقیت بر اساس آزمون فریدمن نیز نشان داد که مؤلفه «بسط» بیشترین میانگین رتبه و مؤلفه «سیالی» کمترین رتبه را به خود اختصاص داده است؛ یافته‌ای که می‌تواند بیانگر تمرکز بیشتر فعالیت‌های آموزشی بر تکمیل ایده‌ها و توجه به جزئیات باشد تا تولید تعداد زیادی ایده. همچنین نتایج پژوهش تأیید کرد که متغیرهای جمعیت شناختی نظیر سن، جنسیت و پایه تحصیلی نقش تعیین‌کننده‌ای در روند تحولی خلاقیت ندارند؛ نتیجه‌ای که با دیدگاه تورنس مبنی بر اینکه بسیاری از تفاوت‌های خلاقیت میان دختران و پسران بیش از آنکه منشأ شناختی داشته باشد، ریشه در عوامل فرهنگی و اجتماعی دارد، همسو است. در تحلیل‌های نظری نیز مشخص شد که مدیریت آموزشی، کیفیت تعامل معلم و دانش‌آموز، روش‌های تدریس، آزادی عمل در کلاس و فرصت‌های تجربه‌محور از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر رشد خلاقیت هستند. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که محیط‌های یادگیری غنی، باز، مشارکتی و مبتنی بر اکتشاف، زمینه

1 Cheng

2 Mozelius

3 Amabile

4 Fisher

- مساعدهی برای بروز و شکوفایی خلاقیت در کودکان فراهم می‌کنند. بر اساس یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد‌های زیر برای بهبود و مدیریت خلاقیت در دانش‌آموزان ارائه می‌گردد:
- طراحی فعالیت‌های خلاقیت‌محور در برنامه درسی: استفاده از فعالیت‌هایی که امکان تولید ایده‌های متنوع، تحلیل چندبعدی و تکمیل خلاقانه ایده‌ها را فراهم می‌کند، ضروری است.
 - ایجاد فضای یادگیری باز و مشارکتی: فراهم کردن فرصت بیان ایده‌ها، بحث گروهی، کارگاه‌های عملی و فعالیت‌های آزاد به افزایش انگیزش درونی و رشد خلاقیت کمک می‌کند.
 - تدوین بسته‌های آموزشی برای والدین: تبدیل فعالیت‌های خلاقیت‌محور به جزوات ساده و قابل استفاده در خانه می‌تواند تداوم فرایند رشد خلاقیت را تقویت کند.
 - مشارکت متخصصان علوم تربیتی در طراحی تمرین‌ها: حضور متخصصان تضمین می‌کند که فعالیت‌ها از نظر علمی معتبر و از نظر آموزشی اثربخش باشند.
 - توجه مدیران آموزشی به نقش محیط مدرسه: مدیریت مدرسه باید با ایجاد انعطاف در مقررات، حمایت از فعالیت‌های خلاقانه و فراهم کردن امکانات لازم، فضا را برای رشد خلاقیت مهیا سازد.
 - بازنگری در روش‌های ارزیابی دانش‌آموزان: ارزیابی‌های سخت‌گیرانه و مبتنی بر پاسخ‌های قطعی می‌تواند مانع خلاقیت شود؛ بنابراین استفاده از شیوه‌های توصیفی، عملکردی و مسئله‌محور توصیه می‌شود.

منابع

- افروز، غلامعلی. (۱۳۷۲). رشد خلاقیت در کودکان و نوجوانان. تهران: انتشارات دانشگاه تهران. https://opac.ut.ac.ir/opac-prod/search/briefListSearch.do?command=FULL_VIEW&id=1_1059.
- افشارکهن، زهرا؛ و عصاره، علیرضا. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر آموزش خلاقیت به معلمان بر خلاقیت دانش‌آموزان پایه‌ی اول ابتدایی استان خراسان در سال تحصیلی ۸۹-۸۸. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۱ (۲)، ۵۵-۳۹. <https://www.magiran.com/paper/1020451>.
- باقزاده‌گل‌مکانی، زهرا؛ بنی‌جمالی، شکوه‌السادات؛ و سیف، علی‌اکبر. (۱۳۹۴). مقایسه روند تحول خلاقیت دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه در مناطق بالا و پایین، فصلنامه علمی - پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۵ (۲)، ۵۸-۳۳. <https://www.magiran.com/paper/1370550>.
- حسینی، افضل‌السادات. (۱۳۷۸). ماهیت خلاقیت و شیوه‌های پرورش آن. مشهد: انتشارات آستان قدس. <https://noorlib.ir/book/view/139312/%D9%85%D8%A7%D9%87%DB%8C%D8%AA-%D8%AE%D9%84%D8%A7%D9%82%DB%8C%D8%AA-%D9%88-%D8%B4%DB%8C%D9%88%D9%87-%D9%87%D8%A7%DB%8C-%D9%BE%D8%B1%D9%88%D8%B1%D8%B4-%D8%A2%D9%86?viewType=pdf>.
- درستیان، الهام؛ و میرزاخانی، پرویز. (۱۳۹۱). بررسی تأثیر آموزش گروهی مادران بر افزایش خلاقیت کودکان با تأکید بر روش تحلیل رفتار متقابل. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۲ (۱)، ۸۵-۱۰۵. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=206227>.
- رامین، محسن‌روشنیان؛ علی‌آبادی، خدیجه؛ و دلاور، علی. (۱۳۹۹). بررسی تأثیر بازی‌سازی رایانه‌ای بر خلاقیت دانش‌آموزان دوره ابتدایی، نشریه علمی فناوری آموزش، ۱۴ (۳)، ۷۴۸-۷۳۹. <https://www.sid.ir/paper/947058/fa>.
- رکنی‌فرد، یاسمین؛ اصل‌فلاح، مهدی؛ و یوسفی، آزاده. (۱۳۹۵). بررسی عوامل مؤثر در طراحی وسایل کمک‌آموزشی برای حفظ و پرورش خلاقیت کودکان پیش‌دبستانی. فصلنامه علمی - پژوهشی خانواده و پژوهش، ۱ (۱۳)، ۷۶-۵۹. <https://www.sid.ir/paper/250408/%D8%AE%D8%B1%DB%8C%D8%AF%20%D8%A7%D9%82%D8%B3%D8%A7%D8%B7%DB%8C%20%DA%AF%D9%88%D8%B4%DB%8C%20%D8%A2%DB%8C%D9%81%D9%88%D9%86%2014>.
- میری‌احمدی، شکوفه؛ ملکی، پگاه؛ و کریمی، رویا. (۱۳۹۶). روند تحولی خلاقیت در دانش‌آموزان، اولین همایش ملی زنان، بازاریابی شهری و توسعه پایدار. <https://civilica.com/doc/717973/>.

References:

- Camp, G. C. (1994). A longitudinal study of correlates of creativity: Developmental trends and treatment effects in children selected as most creative or least creative. *Gifted Child Quarterly*, 38(4), 203-207. <https://doi.org/10.1177/001698629403800403>.

- Cheung, R. H. P. (2018). Play-based creativity-fostering practices: The effects of different pedagogical approaches on the development of children's creative thinking behaviours in a Chinese preschool classroom. *Pedagogy, Culture & Society*, 26(4), 511-527. <https://doi.org/10.1080/14681366.2018.1424725>.
- Doron, E. (2017). Fostering creativity in school-aged children through perspective taking in a 3D immersive environment. *Thinking Skills and Creativity*, 23, 150-160. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2016.12.005>.
- Fisher, R. (2006). *Teaching children to think* (2nd ed.). Nelson Thornes. <https://www.bloomsbury.com/uk/teaching-children-to-think-9780826490789/>.
- Gage, N. L., & Berliner, D. C. (1984). *Educational psychology* (3rd ed.). Houghton Mifflin. <https://archive.org/details/educationalpsych00gagen>.
- Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books. <https://www.basicbooks.com/titles/howard-gardner/frames-of-mind/9780465024339/>.
- Guilford, J. P. (1950). Creativity. *American Psychologist*, 5(9), 444-454. <https://doi.org/10.1037/h0063487>.
- Krippner, S. (1990). Creativity and the development of the person. *Journal of Humanistic Psychology*, 30(1), 100-126. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/002216789003000109>.
- Leggett, N. (2017). Early childhood creativity: Challenging educators in their role to intentionally develop creative thinking in children. *Early Childhood Education Journal*, 45(6), 845-853. <https://doi.org/10.1007/s10643-016-0822-8>.
- Simonton, D. K. (1985). Creativity and the evolution of culture. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(4), 1055-1065. <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0022-3514.49.4.1055>.
- Smith, G. J. W., & Carlsson, I. (1985). Creativity in early childhood. *Creativity Research Journal*, 1(1-2), 62-74. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10400418509534296>.
- Torrance, E. P. (1968). A longitudinal examination of the fourth-grade slump in creativity. *Gifted Child Quarterly*, 12(4), 195-199. <https://doi.org/10.1177/001698626801200401>.
- Torrance, E. P. (1972). Predictive validity of the Torrance Tests of Creative Thinking. *Journal of Creative Behavior*, 6(2), 114-127. <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.1972.tb00936.x>.
- Torrance, E. P. (1993). The nature of creativity as manifest in its testing. In R. J. Sternberg (Ed.), *The nature of creativity: Contemporary psychological perspectives*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511751803.005>